N°. 34. Donderdag 22 Augustus 1907. 7de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen 21 Maart 1900.

»Het Koloniaal belang is een Algemeen Nederlandsch belang.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, *bij vooruitbetaling* . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . . „ 4.—
Afzonderlijke nummers. . . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel. . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . . . „ 0.09
„ „ „ 1000 „ . . . . „ 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd »aan de Redactie-Commissie«, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij »HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG«, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indie en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen.

I. Van de Redactie-Commissie:

Nog in dank ontvangen voor de maleische jongelui, — die in afwachting der regeerings-subsidie, thans hulp zoozeer noodig hebben, — van S. te Brummen f 1.—.

II. van de afdeeling 's-Gravenhage:

Buitengewone Ledenvergadering

op **MAANDAG 26 AUGUSTUS 1907,**
des avonds te **8** ure, in het **GOUDEN HOOFD, Groenmarkt, ingang Hoogstraat.**

AGENDA:

1. Voorgestelde wijziging van Statuten en Huish. Regl. der Vereeniging.
2. Besluit van het Hoofdbestuur tot opheffing van het Restaurant.
3. Verkiezing van afgevaardigden voor de Alg. Jaarvergadering.
4. Rondvraag en sluiting.

HET BESTUUR.

III. Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

A.

Hoofdbestuurs-Vergadering

op *Donderdag* **29 Aug.** ten **1 ure** n.m. in *Hotel du Soleil* te **Nijmegen.**

B.

Jaarlijksche Algemeene Vergadering der Vereeniging.

op *Donderdag* **29 Augustus** 1907 des namiddags ten **2 ure** in *Hotel du Soleil* (*) te **Nijmegen.**

Agenda:

1. Jaarverslag (*Kol. Weekbl.* n°. 24) en andere mededeelingen van het Hoofdbestuur.
2. Geldelijke verantwoording (zie Weekbl. n°. 31).
3. Verkiezingen van leden voor het Hoofdbestuur (zie onder volgende candidatenlijst).
4. Verkiezing van eene Commissie van verificatie voor de rekening en verantwoording van het Hoofdbestuur.
5. Voorstel tot wijziging van de statuten en het huishoudelijk Reglement der Vereeniging. (Zie Kol. Weekblad ns. 23, 32 en 33).
6. Besluit tot opheffing van het restaurant.
7. Voorstel om bij de aflossing der in 1900 aangegane obligatie-leening van f 500 een deel van het legaat-Post te benutten.
8. Financieele regeling voor het *Koloniaal Weekblad.*
9. Rondvraag.

CANDIDATEN VOOR HET HOOFDBESTUUR.

Afdeelingen.	Aantal vacat.	Aftr. leden.	Candidaten. door de afd.	Candidaten. door het H.best.
's Gravenhage	3	G. L. Kepper (1) (onder-voorz.)	G. L. Kepper	H. E. Prins (4)
		L.P.F.Schimpf (2) (secretaris)	L.P.F.Schimpf	Ds. A.S. Carpentier Alting.
		P.G.H.H.Gonggrijp (3) (penningm.)	C.R. Bakhuizen v/d Brink.	C.R. Bakhuizen v/d. Brink.
			F. J. Schröder.	W. v.d. Zijl.
			R. Huygen de Raat.	F. J. Schröder.
			H. Z. Zegers de Beijl.	H. F. C. v. Bijlevelt.
Arnhem	1	J. Jonker.	L. A. H. Lamie.	L. A. H. Lamie
Rotterdam	1	P. N. Adriani.	Jhr. von Weiler.	Jhr. Mr. J. W. L. C. von Weiler.
				A. P. W. van Meurs.
Utrecht	1	Mr. J. E. v. Oeveren-v. Schaik.	Mr. v. Oeveren-v. Schaik.	Mr. v. Oeveren-v. Schaik.
Breda	1	F. P. L. v. Driel.	J. C. v. Reijn.	J. C. v. Reijn.
			Mr. H. J. Stapel.	Mr. H. J. Stapel

(*) Dit keurig ingerichte hotel is dicht bij het station gelegen en heeft een mooie vergaderzaal ter beschikking der Vergadering gesteld. Er bestaat ook uitnemende gelegenheid tot het gebruiken der maaltijden en tot logies.

De secretaris der afd. Nijmegen stelt aan allen, die de Vergadering komen bijwonen voor, om na afloop gezamenlijk er het middagmaal te gebruiken (f 2.50 p. p. zonder wijn) en aan hen, die te Nijmegen kunnen blijven logeeren, om hetzij 's avonds na het eten, hetzij den volgenden morgen gezamenlijk per tram een tochtje te maken naar *Berg-en-Dal* en daar te dejeuneeren, doch verzoekt aan ieder, om hem vóór 26 Aug. nauwkeurig te willen melden, wat men verlangt, opdat hij voor een en ander behoorlijk zorg kan dragen! Dit plan van den heer D.G.J. Beijens (Graafsche straat 92) lijkt ons bizonder geschikt en aanlokkelijk, wij hopen dus, dat velen er op in zullen gaan. Onder een gezellig samenzijn kunnen ook de belangen der Vereeniging doeltreffend besproken worden.

(1) en (2) stellen zich niet herkiesbaar.
(3) heeft wegens het verlaten der stad aanvang 1907 zijn ontslag genomen.
(4) die sedert het ontslag nemen van den penningmeester tijdelijk lid is van het Dag. Bestuur.

ERRATA.

In de eerste der verkorte balansen betreffende de restaurant, (Zie Weekblad No. 33) werd door den drukker de uitkomst der optelling vergeten, daarom laten wij die hier nogmaals in haar geheel volgen:

Verkorte Balansen.

Debet.

Hoofden	1902	1903	1904	1905	1906	1907
Kas Deposito enz. . .	2338	2938	3050	3235	3338	3506
Inventaris.	2052	1986	2823	3094	2974	2974
Reëele waarden. Totaal	4390	4924	5873	6329	6312	6480
Posten die moeten worden afgeschreven . . .	990	384	384	—	—	—
	5380	5308	6257	6329	6312	6480
	4010	4616	4824	5200	5200	5681

KOLONIALE PRAATJES.

De Grondverhuring op Java.

Wij ontvingen ter recensie eene beschouwing op de **Grondverhuring door Inlanders aan niet-Inlanders op Java en Madoera** van *M L. M. van der Linden* (Multavidi), die zijn werk opdroeg aan allen, die de ethische richting in de koloniale politiek voorstaan.

Aan deze beschouwing gaat een historisch-agrarisch overzicht vooraf, waarin enkele passages voorkomen, die een ieder, wars van overdrijving er bijna toe zouden brengen het boek neer te leggen en de lectuur te staken. Zoo b.v. het volgende:

»Het cultuurstelsel slaagde bij uitstek; de regeering dwong 800.000 gezinnen een oppervlakte van 86.000 bouws voor de nederlandsche schatkist te bewerken! Wat maakte het uit, dat de particuliere landbouw stilstond, achteruitging, dreigde geheel te verdwijnen; dat de bevolking door den druk der staatscultures en de willekeurige onttrekking van het onmisbare bevloeiingswater aan hare rijstbouw, belemmerd werd in de teelt harer zoo noodige voedingsmiddelen; dat armoede, gebrek, ellende en hongersnood volksverloop deden ontstaan; dat men de rechten der inlanders op hunne gronden met voeten trad en het kommunaal bezit, in strijd met de adat, op groote schaal uitbreidde?"

Wij zullen de laatsten zijn om het heengaan der dagen van het cultuurstelsel te betreuren, maar kunnen niet nalaten den bombast af te keuren, waarmeê men den doode in zijn graf beschimpt en van alles naar het hoofd slingert, waaraan hij volmaakt onschuldig moet zijn geweest. Armoede tot hongersnood, door belemmering in de teelt der voedingsmiddelen, terwijl in de dagen van het cultuurstelsel op Java de bevolking meer dan verdubbelde? Is het communaal bezit op Java werkelijk in strijd met de adat? Waarom werd dit dan in overeenstemming met de wenschen der kolonisten voor de kolonies in de Lampongs ingesteld?

Wie nu echter zich door zulke uitlatingen zou laten afhouden om de lectuur voort te zetten in de meening op gewone koffiehuis-praatjes te worden getrakteerd betreffende uitbuiting van inlanders, zonder eenigen schijn van bewijs, zou

zich deerlijk vergissen.

Multavidi blijkt werkelijk veel te hebben gezien met name in de tabakstreek van Besoeki, en zijne beschouwing is dan ook in hoofdzaak een pleit voor de vrije tabakscultuur, waartegen onzes inziens weinig valt in te brengen.

Deze beschouwing wordt geleverd bij aanhaling der artikelen van de ordonnantie van 27 Augustus 1900, de in hoofde dezes genoemde aangelegenheid regelende, waarmede, als naar het ons voorkomt, Multavidi heeft aangetoond, de grondverhuring in het Djembersche voor de tabakscultuur in flagranten tweestrijd is.

De gronden worden daar door de tabaksondernemers voor 5 à 10 gulden per bouw van den inlander gehuurd, opdat deze zelf daarop tabak plant en het product aan dien verhuurder verkoope.

Van eigenlijken huur dier gronden is dus geen sprake en naar uit hetgeen in het Bondowososche voorviel, waar niettegenstaande het zoogenaamde huurstelsel er kortelings was ingevoerd, de inlandsche planters, die hunne gronden hadden verhuurd, zich daardoor niet lieten weerhouden hun product aan den meestbiedenden opkooper af te staan en daarvoor tevergeefs door den huurder voor den politerechter waren gebracht, valt af te leiden, dat Multavidi in zijne meening betreffende het niet vaststaan van de verplichting van den planter om zijn tabak aan den opkooperhuurder af te staan, geenszins alleen staat.

Wij hopen dan ook, dat het voorbeeld van Bondowoso er toe moge bijdragen om der vrije tabakscultuur den weg te banen, waardoor eene eerlijke concurrentie in het leven kan worden geroepen, die aan den planter het hèm toekomend aandeel verzekeren zal in eene op eigen risico gedreven cultuur, waartegen de luttele huursom geenszins opweegt.

De inlandsche planter heeft bewezen goede tabak voor de europeesche markt te kunnen verbouwen. Men kan dus die cultuur gerustelijk aan hèm overlaten met het hem toekomend aandeel in de winst, terwijl de opkoopers zich met de bereiding voor genoemde markt belasten.

In hooge mate onbillijk komt ons echter in algemeenen zin het op blz 185 van het werk voorkomend vernietigend vonnis over de suikerindustrie op Java voor, waar wij o. a. het navolgende aantreffen.

«De suikerindustrie volgt trouw dat voorbeeld (van het cultuurstelsel nl.); ook zij onttrekt, tegen eene algemeen (ook door pro-suikerpers) erkende veel te lage vergoeding, den grond aan den Inlander, maakt hem daardoor van landbouwer tot daglooner, en betaalt hem, als loonslaaf, een hongerloon, soms, als in Probolinggo, van 16 centen voor een werkdag van 8 uren, onder de gloeiende tropenzon of in de zoetzuur-riekende, ziekten kweekende, atmospheer der fabriek.»

Loonslaaf, hongerloon, gloeiende tropenzon, wat 'n groote woorden. Laat M., die een bladzijde tevoren bepleit, dat «de inlander over genoegzamen bevloeibaren grond kan beschikken om daarop ongehinderd en naar den eisch zijn hoofdvoedingsgewas, rijst, te kunnen aanplanten,» eens uitrekenen wat de «landbouwer» aan rijst trekt van zijn land en dit in geld omzetten, om dan na te gaan, wat de man in vrijen arbeid verdient, met behulp van vrouw, kinderen en zijn karbouw, en laat hij ons dan eens vertellen wat die «landbouwer» daarbij gemiddeld daags verdient in vergelijking met hetgeen den «loonslaaf» wordt uitgekeerd. Gloeiende tropenzon! Oeff! Die zon is het javaansche zonnetje, dat voor den Europeaan hoogst onhebbelijk is, maar waarmeê de inlander is vertrouwd.

Kortom, wij meenen de lezing dezer beschouwingen van Multavidi wel te mogen aanbevelen, onder voorbehoud, dat men voorzichtig zij en niet alle uitspraken van dezen schrijver voor waar aanneme. Wij kunnen hierbij niet nalaten ons leedwezen te betuigen, dat deze poging, om op werkelijk bestaande misbruiken het licht te doen vallen, alweder moest worden ontsierd door overdrijving als van de «pro-suikerpers», die «nog durft gewagen van de welvaart, die de suikerindustrie onder de inlanders brengt», een durven, dat niet groot kan worden geheeten, waar de suikerstreken op Java in werkelijkheid tot de meest welvarende behooren, door welke overdrijving veel van het effect dier poging moet verloren gaan, wanneer we hier werkelijk met zulk een pogen te doen hebben, en dat schijnt soms wel eens de vraag, waar de anti-kapitalistische modepop hier en daar niet om het hoekje gluurt maar ons regelrecht in het gezicht staart.

Pers-kroniek.

INHOUD: De Nieuwe Courant over het premiestelsel bij de Djocdjasche suikerondernemingen ingevoerd. — De Standaard over het bijzonder onderwijs in Nederlandsch-Indië in verband met het adres om subsidie, ingediend door het bestuur der Pasar Baroeschool en het bestuur der Paul Krugerschool.

Volgens de Nieuwe Soerabaja Courant is door den assistent-resident van Mataram (residentie Djokjakarta) in Juni j.l. aan de beheerders van suikerondernemingen in zijn afdeeling een schrijven gericht, waaraan wij het volgende ontleenen:

„Naar ik vernomen heb, bestaat er op sommige ondernemingen een premiestelsel met het doel om de bevolking zooveel mogelijk te animeeren, haar verplichting inzake de rietcultuur behoorlijk na te komen. Tot dat doel wordt op een dier ondernemingen een premie uitgeloofd van *f* 10 per bouw, uit te betalen direct na afloop van iedere campagne bijaldien gebleken mocht zijn, dat van den rietaanplant van iederen bekel afzonderlijk (force majeure natuurlijk uitgesloten) een productie van meer dan 800 pikols riet per bouw werd verkregen bij het planten van zwart Cheribon-riet en van meer dan 1000 pikols per bouw bij het planten van diverse zaadsoorten, zooals bijv. riet no. 247, welke vanzelf een hoogere productie opleveren.

„Voorts wordt daarbij nog bedongen, dat zij, die voor deze premie in aanmerking wenschen te komen, van af het oogenblik, dat de gronden voor de rietcultuur bewerkt worden, totdat het riet in de suikerfabriek is afgeleverd, dus hieronder het bewerken der tuinen inbegrepen, in geen enkel opzicht aanleiding tot klachten hadden gegeven.

„De beheerder van die onderneming verklaarde nader, dat 't feit dat de rietproductie in de laatste jaren op zijn onderneming aanmerkelijk is toegenomen voorzeker niet alleen geweten kan en mag worden aan dit premiestelsel, doch zijn meerderjarige ondervinding heeft wel bewezen, dat die prikkel gunstig heeft gewerkt.

„Nu mag volstrekt niet worden beweerd, dat rietdiefstal daardoor geheel uitgesloten is geworden, doch deze wordt daardoor tot een minimum beperkt, omdat...... ook de kleine man er belang bij heeft, dat geen riet gestolen wordt."

De Nieuwe Soerabaja Courant het voorgaande aan de Mataram ontleenende, voegt eraan toe, dat men in overweging zou kunnen nemen of de invoering van een dergelijk premiestelsel ook elders met name in Besoekie — het brandend hoekie — niet urgent is, ingeval het daar nog niet bestaat.

De Nieuwe Crt. deze maatregel besprekende noemt hem een „navolgenswaardig voorbeeld."

„In dat denkbeeld, zegt het orgaan der Luthersche burgwal, ligt zeker veel aanlokkelijks, niet alleen omdat dit premiestelsel diefstal en rietbranden tot een minimum zal kunnen beperken, daar de bevolking belang heeft bij een groote rietproductie, maar vooral omdat daarmede de eerste stap gezet is op den weg, om haar meer dan tot nu toe het geval is te doen deelen in de winsten van het bedrijf.

Als dit voor geheel Java mogelijk zou blijken, dan zou men ook verder kunnen gaan en bij meerdere opbrengst ook telkens hoogere premies kunnen uitkeeren en aldus bereiken wat wij allen wenschen: dan arbeiders, of zooals de fabrikanten ze gaarne noemen, „onzen inlandschen helpers" een meer evenredig aandeel te geven in de voordeelen der suikercultuur.

Wanneer men echter de zaak goed onder de oogen ziet en nauwkeurig beschouwt, dan komt men tot de conclusie, dat de oplossing van deze sociale kwestie ook met het goede voorbeeld door de Djokdjasche onderneming gegeven, niet zoo gemakkelijk is als zij wel schijnt.

Zooals uit den brief van den assistent-resident van Mataram blijkt, is dit premiestelsel ingevoerd om de bevolking zooveel mogelijk te animeeren haar verplichting inzake de suikercultuur behoorlijk na te komen.

Welke zijn nu die verplichtingen? In de Gouvernementslanden hoegenaamd geene; in de Vorstenlanden (Solo en Djokdja) heeft, de fabrikant recht van de bevolking te eischen, dat zij een deel van het werk aan den rietaanplant zelfs onbetaald verricht; zij moet daarenboven meewerken tot een goede uitvoering van regelingen tot toevoer van water, moet ten behoeve van den landheer en van zijn aanplant wachtdiensten verrichten en levert ook werklieden voor de fabriek.

Hoewel de meeste ondernemingen, vervolgt de N. Crt., er geleidelijk toe zijn overgegaan de verrichte diensten ook al kunnen zij die kosteloos vorderen te betalen, de verplichting der bevolking, om die diensten te verrichten, het recht om haar voor die diensten op te roepen, hebben zij niet laten varen. Het gevolg daarvan is dat alle bij de cultuur, de fabricage en de bewaking betrokken personen bewoners en opgezetenen zijn van de gemeenten, waartoe de rietvelden behooren.

Allen die den grond bewerken, voor het water zorgen, de velden bewaken, de wegen onderhouden, in de fabriek werkzaam zijn, dragen te zamen bij tot het welslagen van het bedrijf, en zeer toe te juichen is het dat hun daarvoor een deel van de winst wordt toegekend.

Hoe wenschelijk het zou zijn dit ook toe te passen in de Gouvernementslanden, zou het daar echter niet uit te voeren zijn.

Zooals boven reeds is gezegd heeft de bevolking tegenover de suikercultuur geen enkele verplichting; wat zij doet, doet zij uit geheel vrijen wil tegen betaling.

De grondbezitter verhuurt zijn grond als hij er voordeel in ziet aan den fabrikant en trekt zich verder van de cultuur niets aan, zelfs is het een groote uitzondering als hij gronden voor de rietteelt bestemd, helpt bewerken.

De grondbewerking, de hoofdzaak, geschiedt door de vlottende zwervers," die van honderden kilometers afstand naar de fabrieken trekken om werk te zoeken, om als zij dat hier eenige dagen hebben verricht weer verder te trekken, zonder dat men weet van waar zij komen en waarheen zij gaan.

Tegen dat geconstateerd kan worden hoeveel een bouw riet heeft opgebracht, zijn zij verdwenen en niet meer op te sporen; van een premie, zooals in Djokdja plaats heeft, kan dan ook geen sprake zijn.

Het eenige, waarvoor zulk een belooning zou kunnen worden uitgekeerd, zou kunnen zijn voor de bewaking dier rietvelden.

Behalve het afzonderlijk toezicht, dat door elken fabrikant op elken riettuin wordt gehouden om hem te beveiligen tegen diefstal en rietbranden, berust de algemeene politie, het algemeen toezicht dus ook op de riettuinen, bij de gemeente in welker gebied het veld gelegen is; naar mate die bewaking goed of minder goed is, zal ook de rietproductie hooger of lager zijn. Het verrichten van politiediensten geschiedt door de inlandsche bevolking in onbetaalden arbeid; daarom zou het werkelijk overweging verdienen om zulk een premiestelsel, liefst gradueel opklimmend, in te voeren, ten einde de bevolking zooveel mogelijk te animeeren, niet om haar verplichting inzake de rietcultuur behoorlijk na te komen — want die bestaat niet — maar om haar belang te doen stellen in een goede bewaking van het riet.

De politie en de Europeesche rechter mogen dikwijls niet bij machte zijn dieven en rietbranders te vatten en te straffen, de bevolking der inlandsche gemeenten weet zeer goed wie harer zich gewoonlijk aan dergelijke feiten schuldig maken en beschikt over veel betere en veel afdoender middelen om zulke personen onschadelijk te maken of te verwijderen dan wij.

Het spreekt van zelf dat de premie, waar zij strekt tot belooning van slechts een zeer klein deel der diensten in vergelijking met die waarvoor zij in Djokdja wordt betaald, ook veel minder dan daar zou moeten bedragen.

Tegen rietbranden is door verschillende fabrieken in de gouvernementsgewesten reeds een andere regeling ingevoerd.

Hoewel ook in deze regeling de gedachte voorzit, dat de bevolking bij welslagen van het product meer ontvangt dan bij mislukking door brand, en dat door goed toezicht uit te oefenen tot dat welslagen zal meewerken, achten wij toch het Djokdjasche stelsel beter, omdat daarbij meer op den voorgrond treedt dat de inlander voor goed werk wordt beloond, terwijl in het systeem van korting meer ten grondslag ligt het denkbeeld van straf wegens slecht toezicht; het eerste moet, dunkt ons, beter werken dan het laatste.

Daarenboven springt bij het eerste, vooral als daarbij naargelang van hoogere opbrengst ook hoogere premiën konden worden uitgekeerd, meer in het oog, dat de bevolking deelt in de winsten van het bedrijf.

Daarom zou, zoo besluit de Nieuwe Courant, het voor de fabrieken in de gouvernementsgewesten wellicht overweging verdienen het premiestelsel in den geest der Djokdjasche ondernemingen te wijzigen."

* * *

In de Standaard, blijkbaar niet afkomstig van Dr. Kuyper maar van een medewerker, een artikel over het bijzonder onderwijs in Ned.-Indië.

Eerst allerlei beschouwingen over de „baatzuchtige politiek" van vroeger, over het „geluid", dat het mooie art. 18 van Ons Program geeft, over allerlei toestanden in Ned.-Indië uit tempo doeloe. Daarna vangt de beschouwing over het „bijzonder onderwijs" aan.

„Ook over de beteekenis van het onderwijs wordt thans heel wat anders gedacht dan vroeger, zegt de Standaard. Vrij algemeen is de aandrang, om de inlandsche bevolking tot meer ontwikkeling te brengen, en dientengevolge het onderwijs te verbeteren. Als straks ook voor de burgerlijke openbare werken inlanders benoembaar zullen worden gesteld, alsmede voor andere betrekkingen, dan is het noodig dat het onderwijs van karakter verandere. De gouvernementsscholen voldoen niet aan de daardoor ontstane behoeften. Den inlander moet meer dan thans gelegenheid geschonken worden, om Europeesch lager en middelbaar onderwijs te ontvangen. En die gelegenheid nu zàl gegeven worden, indien de regeering er toe mocht overgaan om het subsidie-stelsel voor de bijzondere scholen te wijzigen in dezen zin, dat het gemakkelijk gemaakt worde aan allen, die dit begeeren, om bijzondere neutrale of bijzondere confessioneele scholen voor lager en middelbaar onderwijs op te richten.

Dit zal aan de schatkist aanzienlijk minder uitgaven vorderen, dan wanneer de regeering er toe overging om in de behoefte aan onderwijs te voorzien door overheidsscholen.

Bij de behandeling der Indische begrooting voor dit jaar in de Tweede Kamer werd, o.a. door den heer Schokking, aangedrongen op een andere, meer rationeele en rechtvaardige subsidie-regeling voor het bijzonder onderwijs in Nederlandsch Indië.

Tot vóór 1890 werd door de regeering wel subsidie verleend aan bijzondere scholen, mits het onderwijs aan die scholen neutraal was. Roomsch-Katholieke en Christelijk-protestantsche bijzondere scholen konden alzoo geen subsidie verkrijgen. Minister Keuchenius heeft daarmede gebroken, toen hij op de begrooting voor 1890 een post gebracht had voor het bijzonder confessioneel onderwijs in onze koloniën, deze post aldus toelichtende: „Het is alleen maar het openen van de gelegenheid om particuliere scholen aan te moedigen, en daardoor ook te gemoet te komen aan de kosten van het openbaar onderwijs."

Minister Keuchenius kon tot het voorstellen van dergelijken subsidie-post overgaan, op grond dat door de schoolwet-Mackay het recht op subsidie ook voor het bijzonder confessioneel onderwijs was erkend. De in 1886 opgerichte Pasar-Baroeschool kon al spoedig de vruchten plukken van het initiatief van minister Keuchenius; en ook het Salemba-instituut, dat in 1893 door de „Vereeniging tot het oprichten, besturen en in stand houden van scholen met den Bijbel in Nederlandsch Indië" werd opgericht.

Sinds nam het aantal gesubsidieerde bijzondere scholen toe, zoodat over 1904 aan 18 bijzondere scholen subsidie werd verleend.

Door de meerdere behoefte aan Europeesch onderwijs, mede door de uitbreiding van het Zendingsveld, spreekt het van zelf dat de aandrang naar uitbreiding van het bijzonder onderwijs, zoo van het „neutrale", als van het confessioneele, sterker wordt. Doch aan dien aandrang kan slechts zeer ten deele gevolg worden gegeven, zoolang het subsidie-stelsel voor het bijzonder onderwijs niet radicaal wordt gewijzigd.

Thans wordt door het Rijk het één derde van de aanvangssalarissen van de onderwijzers als subsidie verstrekt. Dit bedrag is veel te gering. Het lijkt eenvoudig naar niets. Op die wijze wordt het zoo goed als onmogelijk om in de behoefte van Europeesch onderwijs te voorzien en voldoet alzoo de Regeering niet slechts niet aan de eischen, welke de nieuwe richting in het koloniaal beheer stelt, maar handelt zij ook in flagranten strijd met de beginselen van de schoolwet-Kuyper.

In de Tweede Kamer is daarop terecht verleden jaar gewezen. Zending en bijzonder confessioneel onderwijs zijn onafscheidelijk aan elkander verbonden. Wil men de Zending bevorderen, uitnemend; doch dan steune men ook het christelijk onderwijs, dan stelle men de Zendingsvereenigingen of de particulieren ook in staat om door de school den arbeid voor de kerstening van Indië te steunen.

Minister Fock bleek niet ongezind om aan dien wensch gehoor te geven, indien deze wensch door de belanghebbenden in Indië zelven kenbaar gemaakt werd.

Nu, vervolgt het blad, aan dezen wenk van Minister Fock is gevolg gegeven. Het bestuur van de Pasar-Baroe school en het Salemba-instituut (voorzitter Ds. G. Hennemann) en het Bestuur van de Paul Krüger-school, (voorzitter Ds. D. J. B. Wyers, secretaris Mr. C. A. Wienecke) hebben zich bij adres tot den Gouverneur-Generaal gewend, verzoekende de minima-salarissen met de wettelijke verhoogingen van de bijzondere onderwijzers ten laste van het Gouvernement te brengen, benevens de uitgaven voor gebouwen en bedrag voor kosten aan verloven.

Het is zeer te hopen, dat de Regeering aan dezen wensch, die zich aansluit bij de Schoolwet-Kuyper, tegemoet komt. Het mag niet zijn, dat het bijzonder onderwijs in onze Koloniën in minder gunstige conditie verkeert, onbillijker en onredelijker door de Overheid behartigd wordt dan in het Moederland.

Om de uitgaven behoeft de Regeering het niet te laten. In de memorie, die de adressanten bij hun verzoek hebben gevoegd, is tweeërlei betoogd: voor-eerst, dat wanneer de Regeering niet overgaat tot een andere subsidie-regeling het particulier initiatief niet tot zijn recht zal kunnen komen en vanzelf alsdan meerdere Gouvernementsscholen zullen opgericht moeten worden; en 20. dat de in overweging gegeven subsidie-regeling aanzienlijk minder uitgaven vraagt van de schatkist dan het bouwen van Overheidsscholen, daar toch de uitgaven per kind op de Gouvernementsscholen jaarlijks kunnen worden geraamd op *f* 150 en die uitgaven slechts *f* 95 zullen bedragen wanneer aan den wensch van adressanten gevolg mocht worden gegeven.

Het adres is in April l.l. verzonden aan den Gouverneur-Generaal. Bij het opmaken van de begrooting voor 1908 is alzoo met dat adres rekening kunnen gehouden worden. Indien niet, dan zou Minister Fock toch de begrooting in dien zin kunnen wijzigen. Immers kan en mag niet worden aangenomen, dat het huidige Ministerie, hetwelk immers ten aanzien van het onderwijs als verzoeningsgezind wil beschouwd worden, ongezind zou zijn om aan de alleszins rechtmatige wenschen van adressanten te gemoet te komen.

Algemeen is men het er thans over eens, dat óns schoolwezen, als een vrucht van de ontwikkeling der Christelijk-Europeesche maatschappij, zoo veel dit mogelijk is en naar de behoeften der inlandsche bevolking van onze Koloniën behoort te worden gegeven. En voorts ook, dat de voorkeur der Christelijke ontwikkeling boven de Mohammedaansche behoort te worden erkend. Maar dan is het ook de plicht van de Regeering, schrijft de S t a n d a a r d tot besluit, om alle voor de hand liggende middelen, om dat onderwijs tot bloei te brengen, aan te wenden. Adressanten wijzen hier den weg aan. De Regeering zal wijs doen dien weg in te slaan."

Oost-Indische Berichten.

Japansche belangstelling in Indië. De japansche majoor Inoeyé heeft nu zoowat alle voornaamste militaire plaatsen van Java bezocht, en overeenkomstig de ontvangen instructie heeft men hem overal zoo véél mogelijk laten zien.

Men had gemeend dat de majoor, onwetend als hij natuurlijk moest zijn omtrent onze militaire aangelegenheden en verspreide ligging onzer troepen, zich als een kind zou laten leiden door onze plaatselijke militaire autoriteiten. Uit 't geen wij omtrent deze dienstreis van den heer Inoeyé te weten zijn gekomen, blijkt echter — schrijft de L o c o m o t i e f — dat hij zoowat overal niet geleid werd, doch met beslistheid zelf de leiding nàm. Ook te Semarang is dat nogal duidelijk aan den dag gekomen. Ten eerste was hij 't die opsomde wat waarschijnlijk zijn belangstellende aandacht waard zou zijn; en ten tweede had hij alles wat bezichtigd werd reeds vóór hij hier kwam in een boekje staan, welk boekje zijn vade-mecum bleek te zijn.

De majoor trof 't te Semarang — zoo zou men gedacht hebben — bizonder slecht; het garnizoen was er op uit, op meerdaagsche oefening in de omstreken van Bodja, en bij afwezigheid van soldaten kon men dus aan de vriendelijke belangstelling van den vreemden collega in de eigenaardigheden van ons leger slechts in zeer geringe mate voldoen. Dit was echter buiten den waard gerekend.

De heer Inoeyé was volstrekt niet teleurgesteld toen hij de afwezigheid van het garnizoen vernam; 't leek wel alsof hem dit zeer wèl te stade kwam voor zijn doel. Hoe de indische soldaten er te Semarang uitzien, hoe zij gekleed, gevoed, verzorgd en geoefend worden. . . dat alles liet hem klaarblijkelijk ijskoud. Maar er was iets anders: de juiste ligging der kazernes en der andere militaire gebouwen. . . . ziedaar waarom hij gekomen was. Hij had alles in zijn boekje staan en wist dus precies welke punten hij wenschte te bezoeken. Zoo wilde hij bijvoorbeeld absoluut naar de kwartieren der trein-compagnie, ofschoon er geen man en geen paard was aan te treffen; dit deed er niet toe, hij wilde toch wel even zien waar die kwartieren eigenlijk gelegen waren. Merkwaardig was ook de belangstelling van dezen majoor der japansche infanterie in de reede. Tot besluit verzocht hij dat men hem naar de heuvelen van Tjandi zou brengen. Op de kaart van Semarang wees hij zeer gedecideerd de twee heuveltoppen aan, met welke hij gaarne persoonlijk kennis zou maken. En 't bleek dat die heuveltoppen er juist twee waren die ook voor onze eigene militaire deskundigen iets interessants hebben.

Op de kaart van Semarang en omstreken was de heer Inoeyé zoo thuis als op die van Tokio.

Wij weten niet veel van de beleefdheden welke onder militaire autoriteiten van met elkander bevriende natiën gebruikelijk zijn. Maar wij vinden er iets vreemd in, zegt de L o c. als een buitenlandsch officier tijdens zijn visitie bijzonder weinig belangstelling toont in de personen, in zijn collega's hier te lande maar destemeer in de ligging onzer militaire gebouwen, uit zee en van de landzijde beschouwd. De heer Inoeyé heeft hier blijkbaar iets geinspecteerd, iets gecontroleerd, namelijk de juistheid der gegevens welke hij in zijn boekje had staan. Hij toetste zijn notities aan de werkelijkheid. Hoe kwam hij aan die notities, en sinds wanneer bezat hij die? 't Heeft er allen schijn van alsof de japansche majoor Inoeyé een reis over Java doet om de nauwkeurigheid na te gaan van tal van groote en kleine gegevens in den loop der jaren aan hem of iemand anders verstrekt; zijn reis maakt op ons den indruk van een onderzoek in loco naar de betrouwbaarheid van zekere berichtgevers, alias spionnen. De militaire beleefdheid tusschen bevriende natiën schijnt te eischen dat men een zoodanige inspectie toestaat, zelfs vergemakkelijkt en bevordert! Slechts blijft dan over de vraag, hoe 't komt dat een beleefdheidsbezoek van die soort slechts aan één der beide partijen wordt gebracht. Want, voor zooveel wij weten, bevinden er zich op dit oogenblik geen nederlandsch-indische officieren in Japan, de verschillende militaire gebouwen en havens aldaar met boekjes in de hand nagaande. De beleefdheid behoeft in dit bijzonder geval, naar 't schijnt, slechts van één zijde te komen.

Uit Djocja schrijft men aan het B a t. N b l d.

In de bekende zaak van de **kas-diefstal** is de ontdekking gedaan dat eenige kameraden een complot hebben gesmeed om de in cachot zittende twee verdachte militairen, Prügel en Kühn, te bevrijden; het plan bestond om de wacht aan de hoofdpoort van de benting te overrompelen en de cellen te openen; een toeval was oorzaak dat het complot niet is uitgevoerd.

Gisteren in den voornacht kwam de officier van piket, luitenant Steenmeyer, de wacht visiteeren aan het residentiekantoor, hetzelfde kantoor waarin zich 's lands kas bevindt. De officier naderde behoedzaam en vond de schildwacht bezig met het lezen van een briefje onder den lantaarn, terwijl hij zijn geweer tegen den muur had gezet. Den luitenant eensklaps voor zich ziende schrok hij geweldig, verscheurde het briefje en wierp de snippers achter zich weg. Op de hem gedane vraag „wat lees je daar op wacht, wat is dat voor een briefje"? gaf hij ten antwoord „ik weet niet wat daarin staat, ik kan niet lezen, ik heb het briefje hier gevonden".

De luitenant raapte de snippers op, ging daarmede naar de hoofdwacht, legde de stukken bij elkaar, en las: „Waarde Prügel, kalm, we zullen trachten vannacht de wacht te overrompelen en je dan te bevrijden." Onmiddellijk werd de overste Scheffelaar gewekt, de wachten versterkt, en de man op schildwacht in verzekerde bewaring genomen, zoomede de fuselier die vóór hem op wacht had gestaan; deze zeide ook van een briefje niets te weten. Beiden zijn nu opgesloten, beiden houden vol dat zij niet kunnen lezen, met moeite hun naam kunnen krabbelen, hoewel het gebleken is dat zij méér dan één vreemde taal spreken.

In den nacht zijn de verdachten Prügel en Kühn uit de cel gehaald en aan den lijve onderzocht, met gevolg dat bij Prügel potlooden en papier werden gevonden. Deze Prügel kreeg gemeenschap met zijn kameraden door een op een boven-corridor uitkomende luchtkoker, deze was wel van ijzergaas voorzien, doch tusschen de mazen door kon hij schriftelijk bereikt worden. De wachten in het fort zijn nu verscherpt en staat de hoofdpoort nu onder bevel van een sergeant voorheen was dit een korporaal. Het is onbegrijpelijk dat hollandsche militairen eenige jaren straf er aan wagen om Duitschers te hulp te komen. Een onderofficier vertelde mij dat de 1e compagnie, uit Europeanen bestaande, als geheel niet te vertrouwen is en daarbij een groot aantal onbetrouwbare fuseliers zijn.

De beklaagde of verdachte Kühn is er op aardige wijze ingeloopen. De officier van justitie had alle reden om hem te verdenken van medeplichtigheid aan den postdiefstal te Ambarawa, en wist hem zoo ver te brengen met voorspiegeling van verzachting van straf dat hij door de mand viel en bekende nog geld te bezitten afkomstig van dien diefstal, welk geld te Ambarawa verstopt was. De officier noodigde hem toen uit tot een tochtje naar Ambarawa om de plek aan te wijzen. Hieraan werd voldaan en het geld, een honderd of wat, werkelijk gevonden. Kühn dacht dat hij nu vrijgelaten zou worden doch moest ondervinden er nu dubbel bij te zijn. Hij is dan niet goed meer over den officier van justitie te spreken. De derde nog gevangen zittende verdachte, de burger Fons, zal van logies moeten veranderen. De schout bij wien hij geïnterneerd is, houdt heden vendutie, en weet men met Fons geen raad, daar hij nog niet in staat van beschuldiging is gesteld en de schout zijn vertrek niet wenscht uittestellen. Fons zal nu bij den cipier van de inlandsche gevangenis voorloopig onder dak worden gebracht.

Rechtvaardigheid betracht. Indertijd is in het Bat. Nbl. een en ander meegedeeld omtrent het achterafzetten van militairen op Atjeh. Het betrof het niet-betalen van toelagen enz. die billijkheidshalve behoorden worden toegekend, bijv. van entrée de campagne en de toelage voor gehuwde officieren, als zij niet door hun gezin mogen worden gevolgd. De onbillijkheid om in Atjeh die toelage in vele gevallen niet te betalen viel bijzonder in het oog toen het garnizoen Kwala Simpang, dat onder de Oostkust van Sumatra ressorteerde, bij Atjeh werd gevoegd. Een paar officieren uit dat garnizoen waren op dat tijdstip op excursie en zagen de bedoelde toelage ophouden op den dag dat zij gerekend werden overgegaan te zijn tot het garnizoen van Atjeh.

Een hunner heeft zich daarop per rekest tot den legercommandant gewend en o.a. gevraagd of de desbetreffende algemeene order niet voor Atjeh geldt. De legercommandant is rechtvaardig geweest en heeft niet alleen de betaling gelast, maar bovendien bekend laten maken dat alle niet betaalde maar volgens de algemeene order verschuldigde toelagen van dezen aard gerekend van 1 Januari 1905, alsnog moeten worden uitbetaald.

Christoffel naar Flores. Men schrijft aan het Nieuws v. d. Dag uit Tjimahi:

„Het is thans met zekerheid bekend dat een compagnie Amboineezen van het hier gelegerde vierde bataljon dezer dagen zal vertrekken naar Flores.

In afwachting van de sanctie van hoogerhand worden al vast maatregelen getroffen om die compagnie, zoodra definitief tot de uitzending is besloten, te doen vertrekken.

Het commando zal worden opgedragen aan den kapitein Christoffel, wiens taak in de Bataklanden is afgeloopen.

Begrijpelijk dat er, voor een excursie onder dezen aanvoerder, genoeg liefhebbers voor Flores te vinden zijn."

Het Koninkje in de Gajoelanden — de bivak-commandant, waarvan sprake is in ons artikel van 1 Juni — gaat voort met op zijn manier het aan zijn zorgen toevertrouwde gebied te „pacificeeren". Wij rekenen ons gelukkig nog eenige, door de autoriteiten gemakkelijk te controleeren feiten, te kunnen mededeelen, ten bewijze hoe daar moedwillig wrok tegen ons bestuur wordt aangekweekt.

Er moet een nieuw bivak gebouwd worden en daarvoor is de som van *f* 12.000 toegestaan. Dat geld is nu verbruikt, maar het bivak is nauwelijks half gereed. Wel staan de geraamten der gebouwen en de daken er, maar van de wanden is nog geen spoor.

Die moeten van planken worden gemaakt en die planken moeten ingekocht worden. Verlangd worden planken van een paar vingerbreed dik en twee voet breed, bij een langte van niet minder dan ongeveer vijf meter. Geweldige planken dus, welke te kappen en te zagen in de Gajoelanden een zeer tijdroovend en zwaar werk is. Bovendien moeten ze over grooten afstand aangevoerd worden, met de meest primitieve middelen. Voor zoo'n plank, zou men denken, mag nog al iets betaald worden. Mis: ze moeten geleverd worden voor den civielen prijs van 25 cent per stuk, zegge vijf en twintig centen. Natuurlijk: geheel vrijwillig!

Het „gezag" mag geen boete opleggen voor het niet opkomen van heerendienstplichtigen. Dat is ook billijk, want de Gajoeër is veel op het pad, omdat hij alles en nog wat van elders moet halen, daar zijn eigen land nog weinig oplevert. Wat gebeurt er nu? Van een zekere kampong komt, laat ons zeggen, een vierde der heerendienstplichtigen op. Hun namen worden, naar de passen, opgeschreven. Daarna wacht men eenigen tijd. Dan verschijnt onverwachts een patrouille in de kampong en neemt alle passen in welke niet op het lijstje vermeld staan, — en de dragers kunnen tegen betaling van vijf gulden een nieuwe pas krijgen.

Maar boete wordt er niet geheven. Nóóit!

Begrijpe wie kan dat deze en dergelijke feiten, reeds lang bekend, niet de aandacht hebben getrokken van de bevoegde autoriteiten. Dat de hier bedoelde „vertegenwoordiger" van het gezag die niet anders doet dan dat gezag ondermijnen, rustig gehandhaaft blijft.

Of is het er misschien om te doen de bevolking te brengen tot een daad van verzet die mogelijk maakt de wapens, onze supieure wapens, weer te gebruiken?

Dan: leve de „pacificatie" van de Gajoe-landen!

(Bat. Nieuwsbl.)

Op Amerikaansche Manier! Te Soekaboemi, lezen wij in het Bat. Nbld., heeft een halven dag vertoefd een der editors van de New York Herald, met het doel een onderzoek in te stellen naar de economische en financieele verhoudingen in Indië, ten einde de mogelijkheid van vastlegging van amerikaansch kapitaal in deze koloniën na te gaan.

Op een echt amerikaansche manier gaat deze heer te werk. Java moet hij in tien dagen bereizen. Hij schrijft alles op wat hij hoort, zonder natuurlijk te te kunnen beoordeelen of dat juist is of niet. Zoo staat nu ook in zijn aanteekenboekje dat het dagloon voor de arbeiders op de suikerondernemingen in Solo en Djokja tien cents bedraagt. De Amerikaan is niet erg ingenomen met de resultaten van zijn reis; hij is al op Sumatra en Borneo geweest, maar daar beviel het hem evenmin.

De Hollanders zijn te benepen, zegt hij; concessies aan buitenlanders worden niet verleend; buitenlandsch kapitaal ontmoet hier op zijn weg allerlei belemmeringen; de Hollanders zijn zoo'n exclusief volkje, dat ze, als in hun volkslied, van vreemde smetten vrij willen blijven. En hij zal, in Amerika teruggekeerd, met weinig waardeering in dit opzicht over het hollandsche karakter te spreken zijn.

Een opstootje in de buurt van Makassar. In de Makas. Crt. van den 8en dezer komt een verhaal voor over een opstootje in de kampong Besi, op eenige palen afstands van Makassar gelegen. Niet minder dan 66 inlanders zijn daar gewond geraakt in een treffen met de naar de plaats des verzets gezonden gewapende politie, ofschoon, volgens den berichtgever van het blad, de geheele „politieke opstand", dien men in officieele kringen toeschreef aan den „onvindbaren" daeng Pa barang, in waarheid slechts was eene wraakoefening der bevolking op drie spionnen van den fetor van Maros, welke spionnen zich hoogwaarschijnlijk hadden schuldig gemaakt aan vexatie. De ambtenaren van het binnenlandsch bestuur meenden echter, dat men met een politieken opstand te doen had en zoo bleek dan ook hier weer, dat de ware gezindheid en toestanden in de desa voor het europeesch bestuur dikwerf een gesloten boek zijn.

De bevolking van kampong Batoe besi heeft ten slotte de drie gehate spionnen eens „flink onder handen genomen."

De spionnen riepen er de gewapende politie van Maros bij, en die kregen klop; en toen was de fetor wel verplicht, de pradjoerits er op af te sturen en bovendien nog de schutterij van Pangkadjene. Het opstootje eindigde, zooals gezegd ,met de verwonding van 66 inlanders. De desalui hadden echter hun zin: de eene spion was dood en de twee andere hadden een paar toembaksteken te pakken. Daarmede was aan hun wraak voldaan en er was dus eigenlijk geen reden tot verder bloedvergieten. Wèl was er reden te over om nategaan, welke fouten er ook hier weder kleefden aan het inlandsch bestuur. Merkwaardig is voorts nog, dat het lijk van den gedooden spion gevonden werd in een grot, welke zekere mystieke reputatie bezit, den goenoeng tinimba. Volgens den berichtgever van de Makassaarsche Courant heeft die grot in oude tijden als hindoe-tempel dienst gedaan en moeten daar ook thans nog zeer interessante hindoe-overblijfselen te bezichtigen zijn. 't Heette dat thans in deze donkere grot de „opstandelingen" zich verborgen hadden en men hoorde ook eenige geluiden als van menschen, die zich daarbinnen moesten bevinden. 't Was er stikdonker en lampen of fakkels hadden de pradjoerits niet bij zich; de commandant echter, een moedige kerel, ging de duistere grot binnen, niet beter wetende of hij had alle kans overhoop gestoken te zullen worden. Hij vond er echter voorloopig slechts twee lijken, van den spion en van een politieman. En later kwamen er uit de grot nog te voorschijn een zwaar gewonde inlander, een desameid en een halfblinde bedelaar.

De Japansche school te Soerabaja, opgericht door de heeren G. Taumba en M. Sano, is gevestigd in de wijk Sambongan. Zij hebben, zoo schrijft men aan de Locomotief, zich van de medewerking van een chineeschen goeroe verzekerd, die voldoende japansch verstaat, om zoowel als tolk te fungeeren, aangezien zij zelf noch maleisch, noch chineesch verstaan, of misschien laatstgenoemde taal een weinig.

Dat de school spoedig een groote uitbreiding zal moeten ondergaan, bewijst wel het feit, dat het aantal ingeschreven Chineeschjes nu al bij de vijftig bedraagt. Men is dan ook doende, een veel grooter lokaal te zoeken dan hetwelk nu ingehuurd is; te meer is dit noodig, omdat ook ver strekkende plannen bestaan om ook aan chineesche meisjes japansch en engelsch onderwijs te geven. Dezer dagen hebben de baanbrekende Japanners op onderwijsgebied om uitzending van een japansche onderwijzeres gevraagd.

Een record. Het vervoer der staatsspoorwegen op de Oosterlijnen, over de maand Juni, is een record geweest, jubelt het Soerab. Hdbl. Het millioen is overschreden. Het vervoer leverde bruto op *f* 1.050.000, tegen in Juni 1906 *f* 850.000, een vermeerdering dus van twee ton of ruim 23½ procent. De opbrengst per dagkilometer steeg daardoor tot ± *f* 37. In hoofdzaak is het natuurlijk de suiker, die meer dan vroeger van de capaciteit der afdeeling vervoer vordert, doch ook de verzending van andere producten neemt dit jaar een ongekend hoogere vlucht, en het mag zeer zeker aan het doorzicht en den ijver van het personeel der 4e afdeeling toegeschreven worden, dat slechts bij uitzondering klachten komen over de niet tijdige beschikbaarstelling van aangevraagde wagens.

Het concubinaat in de kazerne. Naar het Bat. Nbld. bij geruchte vernam wil de pas opgetreden legercommandant zoodra mogelijk een einde maken aan concubinaat in de militaire kampementen.

Dit gerucht heeft slechts in zooverre grond, dat de legercommandant dezer dagen een circulaire heeft uitgevaardigd, waarin de wensch is uitgesproken, om in den vervolge geen europeesche of met deze gelijkgestelde huishoudsters in de kazerne meer toetelaten, en wel omdat in den laatsten tijd het aantal wettige huwelijken van onderofficieren met europeesche vrouwen sterk toeneemt. De eenmaal verkregen rechten blijven evenwel gehandhaafd en de europeesche of met deze gelijkgestelde concubines, die thans permissie hebben, blijven deze behouden. Inlandsche huishoudsters blijven ook in den vervolge toegelaten.

Het komt ons voor en wij hoorden dit ook reeds fluisteren, dat het hand over hand toenemen van het aantal japansche „dames" in de kazerne tot dezen maatregel den stoot heeft gegeven.

Generaal Rost van Tonningen zou, om velerlei redenen, niet gesteld zijn op versterking van het japansche element in onze kampementen.

Albert Vogel. Naar het Soer. Hbld. mededeelt zal de heer Albert Vogel, morgen, Zaterdag, van Soerabaja naar Makassar vertrekken, om zich daar te doen hooren. Dan komt Menado aan de beurt, waarna via Makassar de reis wordt ondernomen naar Ambon en Banda. In al deze plaatsen hunkert men naar de komst van den gevierden declamator. Vóór hem heeft nog nooit iemand zoo'n tournee ondernomen.

In het begin van September, vervolgt het blad, kan Vogel te Soerabaja worden terugverwacht.

Dan zal het uur van heengaan uit deze gewesten nog lang niet geslagen hebben. Vogel heeft nog heel wat in zijn mars, o.a. Rostand's beroemd „Cyrano de Bergerac". Aan het slot van zijn tournee zal hij populaire voordrachten geven.

In het reisplan van Vogel zijn o.a. opgenomen Atjeh, Singapore en Penang. Waneer hij Indië den rug zal toekeeren, zal hij wat het financieel succes van zijn kunstreis betreft, het record van al zijn voorgangers verre slaan.

De finale van de Gedanganzaak. Dezer dagen werden de veroordeelden in deze zaak naar de verschillende plaatsen, waar zij hun straf moeten ondergaan, overgebracht, meldt men uit Sidhoardjo aan de Locomotief.

Op een morgen nl., om zoo te zeggen nog voor dag en dauw, viel hier een buitengewone drukte waar te nemen, men zag vrij veel volk naar het spoorstation trekken, waarheen zich ook de assistent-resident begaf en waar een flinke politiemacht, onder aanvoering van inlandsche ambtenaren, opgesteld was.

Niet lang daarna zag men plm. zestig mannen, geboeid of vastgebonden, de gevangenis verlaten en met den cipier en onder sterk escorte ging de troep naar het station; het waren de zoogenaamde brandals van Gedangan, aan wien den dag te voren 's regeerings beschikking te hunnen opzichte, nl. hun ballingsoord, kenbaar gemaakt was; verscheidenen zijn gedeporteerd naar de buitenbezittingen.

Ofschoon het een en ander zoo veel mogelijk geheim werd gehouden, was het toch spoedig hier en daar bekend wanneer die lieden Sidhoardjo zouden verlaten, vandaar die groote schare menschen op dien bewusten ochtend op het stationsemplacement; 't waren grootendeels opgezetenen van de naburige dessa's en familieleden en vrienden van de gedeporteerden, van wie sommigen van dezen zwijgend afscheid namen. Er heerschte zelfs een doodelijke stilte op het perron toen de bannelingen de voor hen bestemde wagens beklommen: de orde werd geen oogenblik verstoord.

Een nieuwe tramlijn. Naar gemeld wordt heeft de Bataviasche Electrische Trammaatschappij groote plannen. De uitbreiding van het tramnet door de oude stad schijnt een appeltje te zijn, dat naar meer smaakt en ofschoon het met het aflossen der obligatieleening nog maar zoo zoo gaat en aan de geduldige aandeelhouders nog geen atoompje hoop op eenig dividend kan worden gegeven, toch zijn weer nieuwe plannen in de maak.

Vergunning is gevraagd om een lijn te mogen aanleggen, die langs Koningsplein-Noord en Oost naar Parapatan en Menteng zal loopen en van een andere die van Goenoeng Sari lang den Vrijmetselaarsweg het Waterlooplein, de Willemslaan en Koningsplein Zuid naar Menteng zal leiden. Beide lijnen zouden aansluiten aan de bestaande lijnen en dus zijtakken vormen.

Als de verbindingen tot stand komen, zullen deze dus brengen een verbeterde communicatie tusschen Menteng en Goenoeng Sari en tusschen Menteng en Fransche Buurt.

Het is voor de maatschappij te hopen, dat zij daar mede bereiken zal, hetgeen zij zich er van voorstelt, doch wij betwijfelen het. De stadsgedeelten, die de nieuwe lijnen snijden, zijn o.i. niet die, welke voornamelijk behoefte hebben aan tramverkeer en waarschijnlijk zal het gevolg zijn van den aanleg, dat het toch reeds in zulk een ongunstige positie verkeerende baanvak Tanah Njonja—Harmonie nog meer wordt afgetapt.

Den 24en December van het vorige jaar zijn de talrijke concessies van den heer Steinmetz vervallen.

Als wij ons wel herinneren, waren er bij de door dien heer aangevraagde lijnen heel wat betere dan die welke de Bat. Electr. Trammaatschappij thans ambieert.

Uit de assurantie-wereld. Tot directeur van de 1e en de 2e Semarangsche Brandassurantiemaatschappij is in de plaats van den overleden directeur, den heer Loder, gekozen de heer J. P. van Harencarspel, meldt de Locomotief. Tot procuratiehouder werd benoemd de heer H. J. L. van Isselmuden.

Overval van een bivak. De Atjehsche correspondent van het Soer. Hbld. schrijft o.m. dd. 2 Juli:

Hoe geschiedde de noodlottige overval van het bivak Seudoe? Ook al onder dezelfde omstandigheden. Seudoe is een bivak, eenige uren ten zuiden van Lho-Nga. Het is bezet door twee groepen infanterie, dus ongeveer 40 man. Seudoe dient ter bewaking van het werken aan den grooten weg die langs de W. kust tot Tapa-Toean moet loopen.

Daar het werken aan dien weg niet steeds op hetzelfde punt plaats heeft, moeten de bivaks, naar mate het werk vordert, verplaatst worden.

Deze uiteenzetting dient om duidelijk te maken dat deze wegbivaks dus maar vluchtig zijn, m.a.w. weinig versterkt; een staande ijzerdraad-versperring er om heen, hoogstens. De weerkracht is dus niet groot, dit weet de Atjeher. Eenige weken blijft zulk een bivak bezet, dat weet hij ook. Hij heeft dus gelegenheid meerdere vrienden te verzamelen voor den slag. Vooral als in een zekere streek nimmer iets bijzonders voorvalt, alle patrouilles niet dan vreedzame kampongbewoners met passen aantroffen, dan...... weet hij ook, dat de wachtdienst verslapt. Dit is 't moment waarop gewacht wordt.

't Was een heksennacht, de regen viel bij stroomen. De twee schildwachten hadden zich in hun huisje teruggetrokken; een nat gordijn belette hun verder dan een pas voor zich uit te zien.

De wind joeg fel en koud: de jas werd nauwer omgetrokken, de hoed dieper in de oogen gedrukt, en.... misschien wel dat lastige geweer in een hoek neergezet. In het wachtlokaal zat een Ambonneesche sergeant (zijn geweer was in de chambree gelaten, misschien wel uit vrees voor nat-worden).

De man sliep, gezeten op een bank, in een hoekje, beschermd tegen regen en wind. Zijn hoofd kwam juist boven den rand van het wachtlokaaltje uit. De andere drie wachthebbenden waren ook min of meer in den dut, twee van hen waren om één uur van post gekomen. No. 4 was een oogenblik naar de chambree gegaan.

't Is kwart vóór twee! Op 't oogenblik dat no. 4 't wachthuisje binnen zal stappen, loopt hij tegen een man met opgeheven klewang op. Schreeuwen kan hij niet, want tegelijkertijd, dat hij zijn vijand een trap tegen het onderlijf toedient, krijgt hij een klap, die hem de geheele onderkaak op de borst doet neervallen. Hij ziet nog even, dat de slapenden sergeant van buiten over den rand van de omwanding van het wachthuisje, een klewanghouw wordt gegeven, zoodat diens hoofd, om zoo te zeggen, slechts met een velletje aan den romp blijft vastzitten. Deze man zou nimmer meer getuigen! Dan ziet hij niets meer, die no. 4, hij hoort een schot en 't wordt hem duister, hij zakt neer.

Dat schot heeft alarm gemaakt. Slechts twee in de chambree gedrongen Atjehers worden opgemerkt, ze verwonden nog enkelen binnenskamers, en zijn verdwenen, gelukkig zonder medeneming van wapens of munitie!

Tegelijk is de bivak-commandant, een Europeesch sergeant, opgesprongen, naar de wacht gehold en ziet daar den Ambonneeschen collega met terzijde gevallen hoofd. Hier is geen hulp noodig, begrijpt hij en vliegt naar de beide posten buiten! Helaas, één ligt voor over uit zijn huisje gevallen, ter aarde.

Aan een vijf en twintig houwen en steken (lans) heeft zelfs het taaie leven van onze donkere broeders geen weerstand kunnen bieden! Zijn geweer?

Verdwenen! De andere post? Och, hij leeft nog maar ligt toch zieltogende ter aarde, gereed het tijdelijke met het eeuwige te verwisselen!

Ook zijn geweer is verdwenen!

De regen en wind razen door! Binnen een minuut is alles afgespeeld... voorbij!

De ongeregeldheden in Zuid Flores: nader nieuws. Wij hebben reeds uit het Soer. Hbl. de belangrijke berichten overgenomen, betreffende de overvalling van de kampong Endeh in Zuid Flores door bergbewoners. Uit een particulier schrijven deelt hetzelfde blad nu nog het volgende in aanvulling daarvan mede:

In den nacht van 4 Juli werd de bevolking van Endeh volkomen verrast door een troep van vijf à zes honderd bergbewoners, die zoo ongemerkt wisten te naderen, dat de kampongbewoners hen pas gewaar werden, toen zij reeds midden onder hen stonden. De verschrikte bevolking had geen tijd om naar wapens ter verdediging om te zien en een waar sauve qui peut begon.

Wie een prauw kon machtig worden, sprong daarin en met de kracht der wanhoop werden de dajongs door het water gedreven om zoo spoedig mogelijk het tegenover liggende Poeloe Endeh te bereiken. Wie niet voort kon, werd door den vijand meedoogenloos neergeslagen en ongeveer 50 der kampongbewoners verloren het leven.

Toen er niets meer te dooden viel, stak de vijand de kampong in brand en weldra was het welvarend dorp een vuurzee.

De woning van den posthouder, den heer A. C. G. Rozet, en de loods der pradjoerits staan ongeveer in het midden van de kampong en waren buiten het onmiddellijk bereik van het vuur.

De heer Rozet, voorziende dat de vijand den strijd weldra tegen hem zou keeren, en begrijpende dat aanwezigheid van vrouw en kinderen de verdediging zou belemmeren, zond hen eveneens onmiddellijk naar Poeloe Endeh, welk eilandje zij ongedeerd bereikten.

De posthouder deed zeer verstandig zijn familie weg te zenden, immers het was best mogelijk dat zijn woning stormenderhand werd ingenomen door de woeste bende, en dan zou het lot van vrouw en kinderen nog veel beklagenswaardiger zijn geweest dan dat der mannen.

De posthouder had intusschen zijn pradjoerits met repeteergeweren gewapend en zelf zonder een zweem van vrees optredende, wist hij hun moed in te spreken om het tegen de vijf à zes honderd op te nemen en tot het uiterste weerstand te bieden. Het huis werd zoo goed en zoo kwaad als het ging in een vestinkje gemetamorphoseerd en daarbinnen stond de wakkere verdediger met zijn handjevol getrouwen.

Terwijl de heer Rozet juist zijn innigen spijt uitdrukte, dat hij niet in staat was de bende in het open veld slag te leveren en hen een enkele naar de andere wereld te helpen, kwamen zij opdagen, maar toen bewees het repeteergeweer zijn wondermacht. De posthouder liet snelvuur geven en, zoovele bergbewoners tuimelden tegen het maaiveld, dat er een oogenblik verwarring onder de aanvallers ontstond. Zij weken terug, maar om dadelijk daarop den aanval met meer woest geweld te herhalen. Weer klonk snelvuur en opnieuw werd de aanval afgeslagen. Toen trok de vijand af, overtuigd dat er niet te spotten viel met de verdedigers, evenwel zonder den strijd op te geven. Hij kampeerde vlak in de buurt.

In het huis van den posthouder was een baboe achtergebleven om de huishoudelijke diensten te verrichten en zij was de eenige, die door het vuur van den vijand, waarvan velen met geweren gewapend waren, werd gewond. Een vijandelijke kogel drong met kracht door de houten omwanding van het huis en kwetste haar licht aan de hand.

Kort daarop hervatte de vijand den aanval, maar werd telkenmale met bebloede koppen teruggedreven en zoo werd het spel gedurende den volgenden dag voortgezet. Hoeveel vijanden naar de andere wereld werden gezonden, konden de verdedigers niet nagaan, temeer omdat de buiten-gevecht gestelden onmiddellijk werden weggedragen en door anderen vervangen.

De voorraad ammunitie van de verdedigers werd echter hoe langer hoe kleiner, want om zich zoo'n macht van het lijf te houden moesten heel wat patronen verschoten worden. Ten slotte bleef slechts een dertigtal patronen over en ware de Van Swoll van de Paketvaartmaatschappij later gekomen, dan zou het naar alle waarschijnlijkheid slecht zijn afgeloopen met de wakkere verdedigers.

Toen de Van Swoll arriveerde, trok het bergvolk een heel eind terug, doch keerde niet naar de bergen terug.

Wat toen verder gebeurde weten onze lezers uit het bericht van gisteren.

De persoon, aan wien de brief uit Endeh gezonden werd, heeft nog kort geleden eenigen tijd op Flores vertoefd en hij deelde ons mede dat het bergvolk, dat den aanval deed, zeer gevreesd is door het overig deel der bevolking. De woeste krijgers kennen geen vrees voor den dood en het mag enkel en alleen aan het energiek optreden van den posthouder worden toegeschreven, dat deze zijn leven en dat zijner getrouwen wist te redden.

Onze berichtgever, vervolgt het Soer Hbl., is van meening dat hier een geduchte bestraffing niet mag achterwege blijven, en het bestuur mag er wel op bedacht zijn dat het met taaie tegenstanders zal te doen hebben, waarvan velen het een heel eind in de kunst van schieten hebben gebracht. Zij moeten direct aangepakt worden met een geweldige overmacht en zoo getuchtigd worden, dat zij het kunstje van overvallen voor goed afleeren.

Een kleine expeditie zal wel de rust herstellen, maar hier is noodig een kastijding in den waren zin des woords. Worden zij niet direct totaal platgedrukt, dan zijn zij brutaal genoeg om spoedig wraak te nemen voor de kleine bestraffing, die zij ontvingen.

Onze berichtgever, zegt het blad verder, geloofde niet dat de bergbewoners vele gevangenen hebben gemaakt, althans geen mannen; immers dezen zijn zoo ontzettend bang voor het bergvolk, dat zij zich zoolang zullen hebben verzet tegen het meevoeren, totdat zij dood geslagen werden.

In het bericht van gisteren werd het vermoeden uitgesproken, dat de overval in verband zou staan met het aan de bevolking van het min of meer onafhankelijk gedeelte van Flores bekend geworden feit, dat het gouvernement het oogmerk heeft die streken aan ons gezag te onderwerpen. Onze berichtgever nu is overtuigd dat hierin de aanleiding tot den overval moet gezocht worden. „Wij beginnen alvast", hebben de bergbewoners gezegd, „voordat de compenie hier is, zullen wij toonen, dat we op haar komst voorbereid zijn."

Het bestuur weet nu, dat een zware strijd op Flores zal moeten gestreden worden en breke direct het verzet zoo volkomen mogelijk, raadt het Soer. Hbl. aan.

Van den resident van Timor en Onderhoorigheden is dd. 12 Juli jl. het volgend schrijven ontvangen:

Bij mijn telegram van heden had ik de eer Uwe Excellentie in korte trekken mededeeling te doen van het voorgevallene.

De overval was het gevolg van een complot der Endeh omringende bergkampongs; eerst in den middag, voorafgaande aan den bewusten nacht van 3 op 4 Juli lekte daarvan iets uit, op grond waarvan de posthouder Rozet eenige veiligheidsmaatregelen voor de hoofdplaats nam.

West-Indische Berichten.

Curaçao. Aan de Vrijmoedige ontleenen wij de volgende berichten betreffende deze kolonie:

„De hoedenvlechters en -vlechtsters klagen steen en been. De inkoopers, die tot vóór weinige dagen *f* 6 à *f* 7 per dozijn hoeden betaalden, willen ze thans slechts tegen *f* 3.— en minder inkoopen. Speculatie van enkelen? Mindere vraag op de gewone markten? Minder goede qualiteit van het voortbrengsel?

Misschien is op elke dier vragen wel eenigermate bevestigend te antwoorden."

„Hr. Ms. in onze wateren in station liggend pantserdekschip Gelderland, dat in den voormiddag van Woensdag, 17 dezer, van hier naar Bonaire vertrokken was, om er schietoefeningen te houden en tevens eene nieuwe boei voor de haven van dat eiland overbracht, keerde den dag daarna, des morgens, alhier terug. Een stalen kabel was aan boord gesprongen en had drie matrozen zwaar gewond. Dezen werden ter verpleging naar 's lands hospitaal vervoerd, waarna het stationsschip wederom naar Bonaire stevende.

Gistermorgen keerde de Gelderland in onze haven terug. Wederom is er een ongeval aan boord gebeurd, waarbij een der schepelingen zwaar verwond werd en een anker verloren ging. De bodem is gisternamiddag wederom uit onze haven naar Bonaire vertrokken.

Naar men ons mededeelt, zal hij begin Augustus a. s. naar Suriname vertrokken, om er eenigen tijd in station te liggen."

Suriname. Nog is de krullotenziekte steeds niet bezworen en weder duikt een bericht op eener andere ziekte, die zich in het district Saramacca openbaarde.

Onze West schreef hieromtrent in haar nummer van den 31en Juli ll. het volgende:

„Naar aanleiding van verontrustende berichten uit Saramacca die dezer dagen de ronde deden, hebben wij den inspecteur van den Landbouw, Dr. van Hall, die verleden week met de heeren van Drimmelen en Boonacker in het Saramaccadistrict vertoefde tot Inspectie van den kleinen Landbouw (de heer Nassy was op dienstreis voor opneming van schade door regenval), gevraagd welke zijn bevindingen dienaangaande zijn en de heer van Hall heeft ons gemachtigd het volgende, dat ook in het G. A. B. van heden is opgenomen, bekend te maken:

In de locale bladen zijn in de laatste dagen alarmeerende berichten verschenen omtrent een ziekte, die in het Saramaccadistrict in de cacaocultivatie zou woeden en daar een groot aantal cacaoboomen reeds zou gedood hebben.

Deze ziekte, soms „kanker" of „roodrot" genoemd, is geen onbekende in deze kolonie. Zij werd door mij reeds drie jaar geleden waargenomen op de plantages „Susannasdaal" en „Jagtlust" en door den landbouwleeraar op „La Liberté". Op deze plantages richtte zij toen geen zeer belangrijke schade aan; een betrekkelijk gering aantal boomen ging toen aan die ziekte te gronde. Sedert vernam ik van de plantages, gelegen aan Suriname en Commewijne geen berichten over haar optreden. Vermoedelijk is zij thans echter ook hier niet verdwenen, doch zal wel nu en dan enkele boomen doen afsterven.

Uit het Saramaccadistrict werd mij onlangs door den aldaar werkzamen landbouw-leeraar bericht, dat de ziekte op de plantages „Morgenster", „Johanna Catharina" en „Sara Maria" in heftige mate woedde.

Bij gelegenheid van mijn bezoek in de afgeloopen week aan de kleine landbouwers in het Saramaccadistrict, heb ik de ziekte op „Morgenster" kunnen nagaan. Het is ons verder gebleken, dat voorloopig het gebied, waar de ziekte sterk woedt, beperkt is en dat zij op verscheiden plantages en vele grondjes in dat district wel schijnt voor te komen.

Voor de plantages aan Suriname en Commewijne is er, naar het mij voorkomt, geen reden tot ongerustheid."

Bedroevend is het voorzeker, dat de reeds zoo zwaar beproefde planters nu door dit nieuwe onheil worden bezocht. Te hopen is het maar, dat het euvel zich niet verder uitbreide.

De naam Saramacca brengt ons op den fameuzen Saramaccapolder, waaromtrent we aan Onze West ontleenen, dat voorloopig nog niet zal worden overgegaan tot uitgifte van land aan kleine landbouwers in dien polder, uithoofde van den gerezen twijfel betreffende de loozingscapaciteit der sluizen, op Beekhuizen en te Uitkijk.

„Door hen, die bekend zijn met den vruchtbaren grond in dien polder," schreef het blad, „is deze tijding met teleurstelling ontvangen. Alleen aan grondwerk aan dammen en leidingen is ongeveer 140000 gld. uitgegeven en angstvallig vragen we ons af, of al dat geld als in het water geworpen moet worden beschouwd. Wij voor ons meenen, dat in deze door den gouverneur doeltreffende maatregelen moeten worden genomen, en waar slechts bedenkingen tegen de loozing zijn gerezen, kan hieraan, door practische maatregelen te nemen, tegemoet worden gekomen. Wij hebben nl. het oog op waterbemaling — hetgeen naar wij vernemen in overweging is — en vleien ons dat hiermede de loozingskwestie voldoende zal zijn opgelost."

Het spant in de kolonie ten aanzien van de voor den kleinen landbouw beschikbare terreinen, daar toch in den loop van dit jaar de contracten van 6 tot 700 immigranten afloopen, voor wier overtocht het gouvernement zal hebben te zorgen, wanneer zij bij gebreke aan terreinen voor uitgifte naar hun land zullen moeten worden teruggezonden.

Het bouwdepartement is dan ook in gemeenschap met de landbouwinspectie reeds doende uit te kijken naar terreinen op verlaten of te koop geboden plantages. Onze West blijkt meer te gevoelen voor afdoende verbeteringen aan het Toutluifaut-kanaal en den Saramaccapolder, in welke laatste 10000 hectaren goeden grond beschikbaar zouden kunnen komen en ook reeds hadden moeten zijn, indien er niet zulk knoeiwerk was afgeleverd.

Van Vreemde Koloniën.

De Straits Settlements. Dr. Mc. Dowell gaf in zijn verslag over 1906 betreffende geboorten en sterfgevallen in deze kolonie eenige wetenswaardige bijzonderheden, waaruit blijkt dat zooal de bevolking dezer kolonie van 596.066 in 1904 tot 611.790 in het verslagjaar was toegenomen, zulks niet te danken was aan een natuurlijken aanwas der bevolking, doch het gevolg is geweest van den constanten stroom van immigranten, Chineezen, Hindoes, Javanen en Maleiers.

Men telde toch in 1906 slechts 15434 geboorten, w.o. 8049 van kinderen van het mannelijk geslacht en 703 levenloos aangegevenen, tegen 23150 sterfgevallen w.o. 16510 van het mannelijk geslacht, in deze kolonie zoodat de bevolking zonder immigratie met 8000 zielen zou zijn verminderd in genoemd jaar.

De kindersterfte is verbazend hoog in deze kolonie en wees op een totaal van 255 op elke duizend geboorten in dit jaar, zoodat dus iets meer dan een vierde der jonggeborenen het eerste jaar niet halen konden. Overigens vielen de meeste sterfgevallen voor onder personen van 25 tot 45-jarigen leeftijd, terwijl de maanden Maart tot Juni de meeste slachtoffers eischten.

Onder de sterfgevallen in de kolonie telde men o.a. 2709 tengevolge van phtisis, 1507 tengevolge van beri-beri, welke ziekte hier geleidelijk blijkt af te nemen, 510 tengevolge van cholera, 21 van pokken en 10 van pest (te Singapore). Ter hoofdplaats dezer kolonie, te Singapore, alleen kwamen in het verslagjaar tengevolge van koortsen in verschillende vormen meer dan 1400 menschen om het leven.

„Het zou meer bevredigend wezen", schreef de Straits-Times, „indien wat minder koortsgevallen waren vermeld, en het aantal sterfgevallen tengevolge van malaria en typheuze koortsen is betreurenswaardig hoog. Het moet echter moeilijk wezen om in een plaats als Singapore de malaria-muskiet uit te roeien en het staat te vreezen dat typheuze koortsen steeds zullen voorkomen, totdat de drinkwatervoorziening voor alle ingezetenen uit onbesmette bronnen wordt verkregen."

De rekening dezer kolonie sloot voor het afgeloopen jaar, tengevolge van het niet verwerken van een bedrag van meer dan één millioen dollars, voor openbare werken bestemd, met een overschot van bijna 900000 dollars, waarvan reeds heel wat in het belang der openbare gezondheid zou kunnen geschieden. Deze factor staat echter in de engelsche koloniën eenigermate op den achtergrond, zooals blijkt uit verschillende klachten in dit opzicht geuit, zoo voor Singapore en Penang, als voor Hongkong, Calcutta en Colombo.

In al deze plaatsen wordt schande geroepen over de lokale met alle regelen der hygiene spottende toestanden, inzonderheid wat de woningen betreft, en typisch zijn de opinies verdeeld over de tot redres te volgen wegen: Hongkong, met een bureau voor den dienst der openbare gezondheid, vraagt een gemeenteraad, die de belangen der ingezetenen beter zou behartigen, zonder te letten op de uitkomsten, daarmee te Singapore, Penang, Colombo en Calcutta verkregen, terwijl Colombo een zelfstandigen dienst voor de openbare gezondheid verlangt en des noods den gemeenteraad daaraan zou willen opofferen.

Het vertrek van een gouverneur. De heer Rodier, luitenant-gouverneur van Cochin-China, had al vier jaren aan het hoofd dezer kolonie gestaan, wel wat lang voor een fransche kolonie, waar de gouverneurs der onderscheidene gewesten elkander gemeenlijk met verrassende snelheid opvolgen om nu eens in het uiterste hoekje van Australië dan weer in de Antillen met het gezag te worden bekleed, als ware men bevreesd dat een te langdurig verblijf hun persoonlijke macht en invloed te zeer zou versterken. En zoo geviel het der fransche regeering om den heer Rodier, die in het hem toevertrouwde gewest zich de sympathie van allen had weten te verzekeren van Saigon naar het veel minder belangrijke Cayenne te verplaatsen, terwijl de heer Bonhoure van een der fransche Antillen, na te voren te Djiboeti het oppergezag te hebben vertegenwoordigd, naar Saigon werd gezonden. Den 13en Juli ll. scheepte de heer Rodier zich, na het bestuur aan zijn opvolger te hebben overgedaan, te Saigon in.

Een hartelijk afscheid werd hem geboden, maar den meesten indruk maakten hierbij zeker de woorden van het lid van den Kolonialen Raad, Le-van-Trung, die namens eene groote menigte inboorlingen het woord tot den vertrekkende richtte:

„Mijnheer de Gouverneur. De talrijke vertegenwoordigers van het annamatische volk, die u heden met mij en om u ziet, komen U nog éénmaal hun oprecht leedwezen betuigen U te zien vertrekken. Zij hebben mij opgedragen hun tolk te wezen om U zoowel als der regeering van de republiek te doen begrijpen, hoe groot het verlies is dat wij lijden. Wij staan verbaasd over uw vertrek en zullen ons nog langen tijd vragen, welk politiek toeval ons een groot man ontneemt, die sedert vier jaren zich de genegenheid der Annamieten heeft weten te verwerven, en die werkelijk ons het besef heeft gebracht, dat de Franschen onze oudere broeders zijn. De vermeerdering van de traktementen van het inlandsch personeel in de verschillende diensten, de instellingen van hulpbetoon, die U in het leven heeft geroepen, den stoot, die U aan de associatie-politiek heeft gegeven, zullen in onze harten de onuitwischbare herinnering griffen aan U en Uwe medewerkers. U gaat thans van ons, duizenden mijlen ver. Dat de groote sympathie, die wij U heden bewijzen, U een schitterend bewijs zij voor onze groote dankbaarheid. Wij zullen, mijnheer de gouverneur, Uwe gedachtenis blijven eeren als die onzer voorvaderen."

De laatste door ons gespatieerde woorden, toonen wel, welk een eervolle plaats de heer Rodier zich in de harten dezer, voor de geesten der voorvaderen in afgodische vereering levende inlandsche bevolking had weten te veroveren, en toch moest hij heengaan, misschien wel juist daarom.

Politie te Colombo. In een uitvoerig stuk heeft de aftredende gouverneur van Ceylon een overzicht gegeven van zijn bestuur sedert 1903, toen hij Sir West Ridgeway, den lateren pachter der paarlvisscherij ter kust van Ceylon, opvolgde. Volgens het relaas van den heer Blake kwam hij vrijwel in een Janboel trecht. Overschotten die er moesten wezen, waren er niet meer als intusschen verwerkt zonder behoorlijke verantwoording, terwijl de uitgaven voor reeds aangevangen werken bij de voltooiing de raming verre overtroffen en zoo meer, zoodat er niet veel kon worden gedacht aan noodige verbeteringen. Sir Blake had daarop zich voorgesteld de ontwikkeling der kolonie te bevorderen door uitbreiding van het spoorwegnet, maar in dat opzicht was hij gestuit op den tegenstand van den minister van koloniën, lord Elgin. Beter mocht hij slagen in een voorgenomen verbetering van het politie-wezen te Colombo.

Bij zijne komst op Ceylon vond hij daar een weinig ordelijken toestand — misdrijven waren er aan de orde van den dag en de politie was een nietswaardige troep, waarbij vooral de ambtenaren het zwakste punt uit maakten. Hij had getracht daaruit een betrouwbaar en bruikbaar korps te maken, en was tot op zekere hoogte daarin geslaagd. Nog restte evenwel de beslissing in Engeland op zijn voorstel, om 84 Europeanen uit te zenden voor de politie te Colombo, van wier aankomst en indienststelling aldaar, hij zich een groote verbetering voorstelde in zake het straatverkeer en de veiligheid der stad.

De Times of Ceylon, het stuk besprekende, meent dat de heer Blake tijdens zijn bestuur wel wat meer voor de kolonie had kunnen tot stand brengen.

Indiërs en westersche beschaving. „Ik heb," schreef S. F. in de Hindu Organ, „een ander kwaad gebruik te veroordeelen, dat onder onze meisjes bestaat, als het laatste importartikel uit het Westen. Ik bedoel de hofmakerij vóór het huwelijk. Onder de Tamils, in het verleden, kwamen jonge mannen en meisjes nimmer te zamen. Deze afscheiding tusschen de beide seksen was een gebruik, dat zijn oorsprong vond in klimatologische en andere overwegingen. Maar die afscheiding wordt nu door sommige kostschool-meisjes beschouwd als een overblijfsel van barbarisme. Zulk een denkbeeld staat lijnrecht tegenover de nationale gevoelens van den Tamil. De keuze van den echtgenoot, door onze meisjes zelven zal nimmer leiden tot haar huiselijk geluk. Natuurlijk mag haar stem in deze aangelegenheid worden gehoord, maar de verantwoordelijkheid voor de keuze berust in hoofdzaak bij hare ouders of verwanten. Een jong door vurige liefde opgezet gemoed kan niet geacht worden verstandig te oordeelen of de beste keuze te doen. Een meisje kan in de hofmakerij van een jongen man den schijn voor het wezen nemen. Hij kan slechts wat zij meebrengt en niet het meisje zelve lief hebben, en geen idealen echtgenoot voor haar uitmaken. Het meisje zal, in de meeste gevallen, door blinde liefde worden geleid en niet denken over de gevolgen eener slechte keuze. Hofmakerij geeft onzen meisjes niet en zal haar nimmer geven de kans om het ware karakter der minnaars te leeren kennen. Het werkt in haar slechts de neiging op voor wandelingen, rijtoertjes naar stille plekjes, enzoovoort, en moedigt coquetterie, flirt, en andere misbruiken aan, den Tamilst e voren onbekend. Zelfs in het Westen is het huwelijk, op zulke wijze tot stand gekomen, niet immer een zegen gebleken. Waarom zijn er meer echtscheidingen in het Westen dan hier? Wat is het eeuwenoud gebruik voor de leden der vorstelijke gezinnen in het Westen? Worden hunne huwelijken niet door anderen beklonken?"

Is het niet of men een starren conservatief ten onzent hoorde spreken?

Suikerriet in Queensland. Zooals bekend is, heeft de in het Australische Gemeenebest machtige arbeidspartij, uit hoofde van zuiver egoïstische motieven, weten door te zetten, dat de kleurlingen, meerendeels Kanakken van de australische eilanden, die op de suikerriet-plantages werkten, werden weggezonden, onder de leuze van het „blank Australië", dat geen plaats voor andere rassen mag bieden, wier huidskleur anders getint is dan die van het kaukasische ras.

De planters in Queensland zitten nu evenwel om arbeiders verlegen en zoeken overal andere werkkrachten, ter vervanging van de weggezonden Kanakken. Het „immigratie-departement te Londen" zou engelsche werklieden ernstig hebben ontraden zich naar Queensland voor den plantage-arbeid te begeven, en naar aanleiding hiervan schreef men uit Melbourne aan de Times:

„Ik zie dat uw immigratie-departement te Londen wijselijk engelschen arbeiders heeft ontraden naar Queensland te gaan. De hitte is bijna ondragelijk en slechts geschikt voor gekleurde arbeiders. Van de suikerstreken van Queensland tot het noordelijk gebied is het land alleen geschikt voor de vestiging van kleurlingen. Ik ben door het heele noorden van Australië getrokken, en acht het een schande den engelschen arbeider te willen verlagen tot den toestand van een indischen koelie. Ik bewonder het immigratie-departement voor de houding, die het aannam......"

Volgens een schrijven van den agent-generaal voor Queensland te Londen, Horace Tozer, eveneens aan de Times, slaat de schrijver te Melbourne de plank heelemaal mis.

Er bestaat ten eerste geen immigratie-departement te Londen, dat zich met de verhuizing naar Queensland zou bemoeien, maar wel een Emigrants Information Office, waarvan de heer Tozer medewerking ondervond. Voorts bevat de door den schrijver als alleen voor kleurlingen-vestiging geschikte streek nagenoeg alle mijndistricten van Queensland, waar duizenden blanken zich hebben neergelaten, terwijl in den tijd, dat nog Kanakken op de suikerplantages werkten, reeds 34 percent van de suikeropbrengst verkregen werd met gebruikmaking van den arbeid van blanken. Onlangs zijn dan ook door tusschenkomst van den agent-generaal 741 jonge boeren-arbeiders naar Queensland vertrokken, nadat hij hen volledig had ingelicht omtrent hetgeen van hen zou worden gevorderd, en de voorwaarden, waaronder zij daar zouden hebben te arbeiden, die geenszins vernederend mogen worden geheeten.

Süd-West. Het Schmerzenskind in Afrika gaat den duitschen Michel weer nieuwe zorgen bereiden. Nauw was het bericht ontvangen, dat de tweede zoon van Hendrik Witbooi, Klein Hendrik evenals zijn broeder Izaak tevoren had gedaan, zich aan het duitsche bestuur had onderworpen, waardoor de rust onder de Herreros weer meer verzekerd schijnt, toen de tijding kwam, dat Morenga uit de Kaapkolonie weer in Duitsch Zuidwest-Afrika was gevallen, waar hij met Simon Copper en zijne Hottentotten den duitschen troepen wederom veel werk belooft te zullen geven. De reeds aangevangen terugzending van troepen is dan ook weer gestaakt.

Ongeveer tegelijk met deze Jobstijding kwam het bericht van troebelen in Kameroen, waar het optreden van een mahdi wordt gemeld.

De overste von Morgen, die Kameroen kent, meent dat geen aanleiding bestaat zich over dezen opstand ernstig ongerust te maken, daar de negers in dit gebied niet de vrijheid van beweging hebben, welke de Herreros en Hottentotten tot zoo geduchte tegenstanders maakte. Een factor zal echter de opstandelingen sterken en dat is de verdwenen vrees voor den blanke als zoodanig. „Daartoe heeft, zegt hij, het gedrag van de vele Europeanen bijgedragen; daarvoor zorgen ook de vele uitgediende negersoldaten, die bijzonder talrijk in Yaunde en Boeli aanwezig zijn. Zij hebben zich de kracht der europeesche school — discipline en oefening — toegeëigend, maar ook de zwakke zijden van den blanke leeren kennen. Hij is voor hen geen halfgod meer, doch behoort ook tot de species „mensch".

Katoen in de koloniën. In een rapport van den heer Yves Henry, directeur van den landbouw voor Fransch West Afrika, lezen wij o. a. het volgende, betreffende de uitbreiding der katoen-cultuur in de betrokken koloniën.

„Deze uitbreiding van de katoencultuur heeft zich in den loop van dit jaar voortgezet en het is nu reeds zeker dat de oogst van 1906—1907 dien van 1905—1906 in belangrijke mate zal overschrijden. Het is nu dus aan te nemen, dat de inlanders begrepen hebben, welke voordeelen de katoen-cultuur hun kan opleveren. Er blijft nu nog slechts over hen op dien weg door wijze raadgevingen te leiden, hen geleidelijk te brengen tot betere cultuurmethoden en bovenal tot meerdere zorg bij den oogst, terwijl vooral, waar dit noodig zal zijn gebleken, voor de plaatselijke soorten andere in de plaats zullen moeten gesteld, nadat door de proeven, uitgaande van het bestuur zoowel als van de Association Cotonnière de superioriteit daarvan zal zijn vastgesteld."

De vraag of katoen in die streken loonend kan worden verbouwd schijnt dan ook reeds in bevestigenden zin een oplossing te hebben bevonden, inzonderheid wanneer men de vorderingen in aanmerking neemt, welke, door het initiatief van de British Cotton Growing Association, de katoencultuur in Lagos heeft gemaakt. Voor deze engelsche kolonie wordt de oogst van dit jaar geschat op 10 tot 12000 balen. In de eerste zeven maanden bedroeg de opbrengst reeds 6269 balen tegen 4117 in 1906 en 1803 in 1905. In 1906 heeft de B. C. G. A. uit de engelsche bezittingen in Afrika en van de engelsche Antillen reeds niet minder dan 20000 balen betrokken, ter waarde van ruim 30 millioen gulden.

Slavernij in Egypte en Soedan. Vijf en twintig jaar geleden was de opheffing der slavernij in Egypte een der dringendste en moeilijkste vraagstukken voor de engelsche regeering. Thans kan met uitzondering van enkele gevallen in sommige districten gezegd worden, dat de slavernij in Egypte heeft opgehouden te bestaan.

Twee maatregelen hebben hiertoe inzonderheid bijgedragen: de oprichting te Kaïro voor een instelling bestemd voor vrijgelaten slavinnen en de bijzondere Conventie van 1895, waarvan evenals voor genoemde instelling het initiatief in hoofdzaak van lord Cromer uitging.

In het tot Egypte behoorend soedaneesch gebied is men echter bij lange na nog niet zoover gevorderd doch kan toch reeds gewaagd worden van belangrijken vooruitgang op dit gebied gemaakt door het Slavery Department, dat onder kapitein Mac Murdo staat. Deze verklaarde dat de vooruitgang op den weg eener snelle ontwikkeling was, hoezeer men niet vóór eenige jaren verder op volkomen bevredigende uitkomsten zou kunnen hopen.

Dat men hierbij voorzichtig te werk moest gaan, erkende lord Cromer reeds in zijn laatste jaarverslag waar hij opmerkte, dat het ten aanzien van den Soedan gold te weten, hoe de slavernij geheel af te schaffen, zonder ernstige verwikkelingen te veroorzaken.

Boekbespreking.

Van de directie van 's Rijks Ethnografisch Museum te Leiden ontvingen wij in hartelijken dank het prachtwerk **De Gong-fabricatie te Semarang**, door Edw. Jacobson en Mr. J. H. van Hasselt.

Deze nog veel te weinig bekende, zoo belangrijke Javaansche kunstindustrie is hier in hollandschen en duitschen tekst zeer duidelijk en uitvoerig beschreven en verlucht met een twaalftal bizonder fraaie lichtdrukken, die opzichzelven reeds den leek een beeld geven van al den arbeid en de zorg die de vervaardiging dier welluidende gongs vereischt.

Voor belangstellenden ligt het boek ter lezing op de leestafel, Heulstraat 17, terwijl in „Boeatan" diezelfde gongs in verschillende grootte en toonhoogte te bewonderen niet alleen, maar ook te koop zijn.

Moge dit boek er het zijne toe bijdragen om dit Javaansche handwerk meer en meer ook in Europa te doen waardeeren.

De schrijfster Mej. Martine Tonnet had de vriendelijkheid ons een overdruk ten geschenke te geven van haar artikel: **Oude Vormen in Nieuwe N.-I. Kunst**, dat in de Juli-aflevering van Elseviers Geïllustreerd Maandschrift verschenen is en alweder eene verdienstelijke bijdrage is tot verspreiding van meer kennis en opwekking tot verdere bestudeering zoowel der oude als der nieuwe kunstuitingen in onze daaraan zoo rijke bezittingen.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Weekblad voor Indië. 1907. No. 13.

Een verdienstelijk arbeider op maatschappelijk gebied [Mgr. M. J. D. Claessens], door M. van Geuns (met portret). — Aan een koloniaal, door J. Nederveen. — Brieven uit patria (vervolg), door J. Willemsz. — Een directeur-generaal van de O. I. Comp., door Gabriël — Manoeuvres in de Preanger (met foto's). — Indrukken van den Dag, door Corax. — Indische boosdoeners, door Auditor. Enz.

De Tijdspiegel. Augustus 1907.

Generaal-Majoor Mr. H. G. Baron van Nahnys van Burgt (1782—1158), door W. C. Nieuwenhuyzen.

De Indische Mercuur. 20 Aug. 1907.

Ecgonine-bepaling in Java coca, door M. Greshoff. — Gold Dredging, door D. — De Amerikaansche regeering en de tabakstrust. — Een gevaar voor de suikerindustrie op Java. — De vereeniging van specerijhandelaren in de Ver. Staten van N. A. — Prijscourant voor de aangifte van het 3e kwartaal 1907. — Kediri-Landbouwvereeniging. — Wijziging der invoerrechten in Suriname. — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

Berichten van den St. Claverbond. 1907. No. 3.

Flores. Uit Nita, door Th. Rouppe van der Voort (met afb.). — Sumatra's Westkust. Enkele bijzonderheden betreffende de bevolking der Padangsche Bovenlanden, door J. van Berkhoven (met platen). — Een executie in Atjeh. Uit het dagboek van pastoor H. C. Verbraak. — Indische vruchten. Mangga, Chinaasappel, Pompelmoes, door C. Wenneker (met afb.). — Uit de bovenlanden van Menado. Sarongsong en Kakaskassen, door P. Wintjes (met plaat). — Een merkwaardige bamboebrug, door M. Timmers (met plaat). — Pater Alex de Rhodes S. J. in den O. I. Archipel, door W. Hellings.

De Nieuwe Tijd. 12e Jaarg. 1907. No. 7—8.

Het Koloniale vraagstuk. — Rapport van Nederland. — (Nederland's koloniale politiek), door H. Van Kol.

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar Oost-Indië.

Het S.S. »Grotius«, Gezagvoerder P. Oürhand bestemd fe vertrekken van Amsterdam naar Genua 10 Aug. 1907.

Te Amsterdam schepeu zich in:

Mevr. P. H. M. Bouwman—de Klerck, 2 kind. en Mej. H. K. Dyker.
W. A. vor Freiburg.
A. ten Cate.
Mevr. H. J. Kerling v. Essen—Kramers.
J. R. H. de Roo v. Alderwaerelt.
M. Bauman en echtg.
G. A. F. Lussow en echtg.
Mevr. M. B. Beer—de Roever, 3 ktnd. en Mej. C. Stroucken.
H. Ph. Ubbens, echtg. en 2 kind.
I. J. de Vries, echtg. en 2 kind.
J. H. Vorkink.
J. H. Lagaag.
W. J. J. Fasse.
Mevr. F. M. Duymaer v. Twist.
Mevr. J. Punter.
Mevr. A. Stam.
K. A. Reimann.

Naar Southampton:

J. Foudraine.
Peters.
Ralston.
Pike.
W. C. de Wi.
Croll.
Boogaardt.
't Hoofd en Mej. v. Leeuwen.

Naar Genua:

Denkgrave en echtg.
J. Mohr.
M. von Frantzius.
Holm.
O. Harstman.
M. C. G. Middelburg.
Mej. A. Duyvis.
Mej. C. Baerselman.
H. W. Bunschoten.
N. P. Haverschmidt.
W. Boissevain en echtg.
N. Roodenburg en echtg.
N. Roodenburg Jr.
L. Roodenburg.
Prof. Jetta en Zoon.
L. C. Middendorp.
Dr. A. W. Seroon.
D. Hartevelt H.Czn.
v. Stolk en Zoon.
J. H. Duyterinck.
P. J. Hamulton.
J. W. Neelson.
v. Stygeren.

Om uit te knippen.

INTEEKENBILJET.

De ondergeteekende..............................

....

wonende te.............................. *wenscht*

donateur-trice / *lid* *te worden der Vereeniging* ***Oost en West*** *tegen een jaarlijksche contributie*

van f..............................

den.............................. 190........

Straat of gracht

.... Handteekening

Te zenden aan den Secretaris van het Hoofdbestuur:

L. P. F. SCHIMPF.

Bureau Hoofdbestuur: Heulstraat 17.